MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTIDA KO‘RGAZMA VOSITASI ORQALI RIVOJLANTIRUVCHI MUHITNI TASHKIL ETISH

Jalolova Nilufar
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi 1 – kurs talabasi
Rahmonova Dilafruz Baxronovna
Maktabgacha ta’lim kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotida ta’lim muhitini tashkillashtirish, ko‘rgazmali rivojlantiruvchi muhitni yaratish, maktabgacha ta’lim tashkilotida ko‘rgazmali rivojlantiruvchi muhitning vazifalari va pedagogik ahamiyati, bolalarning faolligi o‘yinlar, o‘quv qurollari, o‘yinchoqlar, atributlardan erkin foydalanish haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: ko‘rgazmali rivojlantiruvchi muhit, kasbiy faoliyat, integratsiya, mashg‘ulot, munosabat, shaxsiy rivojlanish, interaktiv dastur, o‘zgaruvchan muhit, xavfsiz, ko‘p funksiyali, shaxsga yo‘naltirilgan, ta’lim – tarbiya

Аннотация: В данной статье рассматривается организация образовательной среды в дошкольной образовательной организации, создание наглядно-развивающей среды, задачи и педагогическое значение наглядно-развивающей среды в дошкольной образовательной организации, активность детей, свободное использование игр, учебных принадлежностей, игрушек и атрибутов.

Ключевые слова: наглядно-развивающая среда, профессиональная деятельность, интеграция, занятие, отношение, личностное развитие, интерактивная программа, изменчивая среда, безопасная, многофункциональная, личностно-ориентированная, образование и воспитание.

Abstract: This article discusses the organization of an educational environment in a preschool educational organization, the creation of a visual developmental environment, the tasks and pedagogical significance of a visual developmental environment in a preschool educational organization, children's activity, and the free use of games, school supplies, toys, and attributes.

Keywords: visual developmental environment, professional activity, integration, training, attitude, personal development, interactive program, changing environment, safe, multifunctional, personality-oriented, education and upbringing.

Maktabgacha ta’lim pedagogining kasbiy faoliyati “Ta’lim muhitini tashkillashtirish” sohasidagi bilimlarni, bolaning barkamol rivojlanishi uchun beriladigan ta’lim va tarbiya natijalariga uning ta’siri haqidagi bilimlarni o‘z ichiga oladi.

Ko‘rgazmali rivojlantiruvchi muhit – o‘ziga xos belgilarga ega bo‘lgan, maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda turli predmetlar va o‘yin materiallari bilan boyitilgan, vaqt va joy jihatdan oqilona tashkil etilgan tabiiy qulay sharoitdir. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturida Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ko‘rgazmali rivojlantiruvchi muhitni tashkillashtirishda bolalarning individual va yosh xususiyatlarini hamda ehtiyojlarini, shuningdek, hududning madaniy-tarixiy xususiyatlarini hisobga olish eng muhim talab hisoblanadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ko‘rgazmali rivojlantiruvchi muhitning vazifalari

- “Ilk qadam” maktabgacha ta’lim o‘quv dasturini muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun:
- bolalarning xavfsizligiga kafolat beradigan, ularning jismoniy va ruhiy salomatligini mustahkamlay oladigan;
- ta’lim jarayoni natijalariga erishishga ta’sir ko‘rsata oladigan;
- har bir bolaning individual qulayligi va hissiy xotirjamligini ta’minlaydigan;
- bola mustaqil faoliyat bilan shug‘ullanishi, atrof olamni individual o‘rganishi uchun imkoniyat yaratadigan;

Ko‘rgazmali rivojlantiruvchi muhit tarkibiga qo‘yiladigan talablar - Ko‘rgazmali rivojlantiruvchi muhit quyidagicha bo‘lishi kerak: -boy tarkibga ega, davlat o‘quv dasturi tarkibiga mos, turli xil materiallar, jihozlar va inventarlar bilan to‘ldirilgan jozibali ko‘rinishga ega.

Ko‘rgazmali rivojlantiruvchi maydonda taqdim etiladigan materiallar o‘zgarishi va ushbu guruhning mavzuviy rejalashtirish qo‘llanmasiga mos kelishi zarur, shuningdek, bolalarga o‘ynash, ijod, tadqiqiy faoliyat va jismoniy faollik bilan shug‘ullanish imkonini berishi kerak.

O‘zgaruvchan muhit pedagoglarga turli xil vazifalar uchun bitta xonada joy yaratish imkonini beradi va mebelning standart joylashuvi bilan cheklanmaydi. Kattalar bolalar bilan birgalikda xonaning ko‘rinishini o‘zgartirishi, uni o‘z xohishiga ko‘ra o‘yin xonasiga, ta’lim faoliyati uchun mo‘ljallangan xonaga yoki dam olish maskaniga aylantirishi mumkin. MTTda o‘zgaruvchan muhitni yaratish orqali bolalarga xonada o‘ynash va uni o‘zgartirish ham mumkinligini ko‘rsatib berish muhim ahamiyatga ega. Stol-stullar, ko‘chma modullar va tayanch qismlarsiz mebelni qo‘yilgan vazifalarga qarab xonaga joylashtirish mumkin. Guruh mashg‘ulotlari uchun stollarni birlashtirish yoki ajratish kifoya, ishlash uchun katta joyga ega bo‘lasiz. Mashg‘ulotdan so‘ng stollar yig‘ishtirilib, boshqa mashg‘ulot uchun joy bo‘shatiladi.

MTTdagi ta’lim muhitining o‘zgaruvchanligi ko‘proq harakatlar erkinligini anglatadi. Pedagog jarayonni nazorat qiladi, sharoitlar yaratadi va bolalarni yo‘naltiradi. Agar rivojlantiruvchi maydon to‘g‘ri tashkillangan bo‘lsa, MTTda erkinlikni namoyon qiladigan, o‘zi uchun mashg‘ulot tanlashga qodir, boshqalarning qiziqishlari va hissiyotlarini hisobga oladigan bolalar yetishadi.

Ko‘p funksiyali – ko‘rgazmali muhitning turli komponentlaridan turlicha foydalanish imkoniyatiga ega. Materiallarning ko‘pfunksiyaliligi ko‘rgazmali muhitning turli komponentlaridan turlicha foydalanish imkoniyatini nazarda tutadi, masalan, bolalar mebeli, to‘shamalar, yumshoq modullar, parda xonada ko‘p funksiyali predmetlarning (qat’iy belgilangan foydalanish usuliga ega bo‘lmagan) mavjudligi, bolalar faoliyati va o‘yinlarining har xil turlarida foydalanish uchun mos keladigan tabiiy materiallar shular jumlasidan. Masalan: bitta syujetli o‘yin atributlari bolalarning xohishiga ko‘ra boshqa syujetli o‘yinlarni takomillashtirish uchun o‘rinbosar predmet sifatida ishlatilishi mumkin. Xuddi shu vositalardan bolalarda hissiy-motorik ko‘nikmalarni, nutq shakllanishini, tajriba-tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda foydalaniladi.

Xilma-xil – xonada bolalarga erkin tanlash imkonini beradigan turli maydon, rivojlantirish markazlari, shuningdek, har xil materiallar, o‘yinlar, o‘yinchoqlar va jihozlarning mavjudligi; o‘yin materialini vaqti-vaqti bilan almashtirish, bolalarning o‘yin, harakat, bilish va tadqiqot faoliyatini kuchaytiradigan yangi materiallarning paydo bo‘lishi. Materiallarning vaqti-vaqti bilan almashtirilishi guruhning rivojlantiruvchi muhiti xilma-xil bo‘lishini ta’minlaydi. Masalan: badiiy adabiyot va folklorni o‘zlashtirish uchun til va nutq markazi shakllantirilgan, u yerda turli adabiy janrlar (xalq og‘zaki ijodi, hikoya, she’r), shoir va yozuvchilarning portretlari taqdim etiladi. Guruhda tashkil etilgan erkin foydalanish mumkin bo‘lgan musiqa asboblari, tomosha qilish uchun rasmlar va o‘yinlarga ega musiqa markazi bolalarning musiqiy rivojlanishi va musiqiy faoliyatiga yordam beradi. Tarbiyalanuvchilar, jumladan, ta’lim olishda alohida ehtiyojlari bor bolalar uchun yengil va inklyuziv ta’lim-tarbiya jarayoni amalga oshadigan barcha xonalar, bolalar faoliyatining barcha ko‘rinishlarini ta’minlaydigan predmetlardan bolalar foydalana olishi kerak. Bolalarning faolligi o‘yinlar, o‘quv qurollari, o‘yinchoqlar, atributlardan erkin foydalanish bilan belgilanadi. Xavfsiz – muhitning barcha elementlari ulardan foydalanishning xavfsizligi va ishonchliligini ta’minlash talablariga mos kelishini nazarda tutadi. Barcha buyumlar uskunalar, materiallar foydalanishga yaroqli bo‘lishi, bolalar salomatligi va hayotiga xavf tug‘dirmasligi va xavfsizlik talablariga javob berishi kerak.

Guruhda boshqa rivojlantirish markazlarini tashkillashtirish ham mumkin, bu bolalarning qiziqishlariga, xonada bo‘sh joy borligiga va maktabgacha ta’lim tashkilotining moddiy-texnik imkoniyatlariga bog‘liq. Bunday markazlar vaqtinchalik bo‘lishi yoki bolalar faoliyatining faqat maxsus turlari (qum va suv markazi; pazandachilik, musiqa) uchun tashkil etilishi mumkin. O‘quv muhitini yaratishda pedagoglar bolalar faol bo‘lishi mumkin bo‘lgan joylar mavjudligiga ishonch hosil qilishi kerak. Bolalar jismoniy faollik orqali yanada samaraliroq o‘rganadi, ular kun davomida yuqori darajadagi jismoniy faollik, turfa xillik va rag‘batlantiruvchi omil

o‘zgarishi, bolalar faoliyatining muayyan amaliy turlari uchun imkoniyatga muhtoj bo‘ladi. Kichkina bolalarga amaliy mashg‘ulotlar – suvda o‘ynash, loydan pishiriq tayyorlash, yog‘ochdan turli xil narsalar yasash, qo‘g‘irchoqlarni o‘rniga yotqizish kabilar zarur. Shuningdek, ularga syujetli-rolli o‘yin, rasm chizish, suratga olish, tildan foydalanish va kubiklardan imoratlar qurish kabi yangi tajribalarni mashq qilish va mavjud mental tuzilmalarga integratsiyalash uchun ko‘plab usullar kerak. O‘zgarishlar va turfa xillik. Bolalar rag‘batlantiruvchi omilning – dekoratsiya, tuzilish, rang, ijtimoiy guruhlar, mashg‘ulotlar, yon-atrofdagi foylar, tovushlar va hidlarning muntazam almashinuvini izlaydi. Bola MTTdagi ta’lim jarayonida qancha ko‘p vaqt o‘tkazsa, ularga shuncha ko‘p turfa xillik va rag‘bat kerak bo‘ladi. Bir xillik bolalarni charchatib qo‘yadi va ularning o‘yindagi, o‘rganishdagi faolligini kamaytiradi. O‘quv muhiti xavfsiz bo‘lishi kerak. Bolalarning xavfsizligini ta’minlash pedagogning asosiy majburiyati hisoblanadi va puxta rejalashtirish va nazoratni talab qiladi. Guruh xonasining maydoni qanday rejalashtirilganligi, rivojlanish markazlari qanday joylashganligi pedagog bolalarning salomatligi va xavfsizligini qay darajada ta’minlashiga va ularning ta’limini yaxshilashiga ta’sir ko‘rsatadi. Pedagog barcha bolalarni – bino ichidagilarni ham, ochiq havodagilarni ham ko‘rib turishi va kuzatib borishi kerak, shuning uchun mebel bunga xalaqit bermaydigan tarzda joylashtirilishi zarur. Davlat o‘quv dasturini tatbiq etish xavfsizlik qoidalariga muvofiq amalga oshirilishi kerak. “Ilk qadam” dasturida rivojlantirish markazlari va guruhlarda tashkillangan maydonlar uchun jihoz va materiallarning taxminiy ro‘yxati berilgan bo‘lib, unda bolalar yoshi bo‘yicha ajratilmagan. Yodda tuting, ushbu ro‘yxat namuna uchun va uni to‘liq asos qilib olish shart emas. Taqdim etilgan maksimal ro‘yxatni MTTdagi joy va mablag‘ning yetishmovchiligi tufayli doim ham amalga oshirib bo‘lmaydi. Boshqa tomondan, har bir hudud va MTT hududiy komponentning o‘ziga xos xususiyatiga ega, buni rivojlantirish markazlarini jihozlayotganda hisobga olish tavsiya etiladi. Ro‘yxat MTTning real imkoniyatlaridan kelib chiqib uni jihozlashda, shuningdek, ta’lim-tarbiya jarayonida pedagoglarning bolalar bilan birgalikdagi faoliyatini to‘ldirishda pedagoglarga aniq tushuncha berish uchun taqdim etilgan. Bunda barcha materiallar bolalarning yosh imkoniyatlariga mos kelishini esda saqlash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2017-2021-yillarda maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2707-sonli Qarori. 2016 yil, 29 dekabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standarti. O‘zbekiston Respublikasi vazirlar Mahkamasining qarori 2020 yil 22 dekabrdagi 802- -son buyrug‘iga ilova. https://nrm.uz.
3. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. Tuzuvchilar: Grosheva I.V., Yevstafeva L.G., Mahmudova D.T., va boshqalar. – Toshkent, 2018 yil.
4. Hasanboeva.O.U. va boshqalar. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Ilm ziyo, 2006. 186 bet